

Biblioterapija u inkluzivnoj praksi

doc. dr. sc. Sanja Skočić Mihić
Martina Klarić, odgajateljica
Učiteljski fakultet u Rijeci

Budući da njeguju maštu, priče nam pomažu da zbacimo sa sebe čahuru gusjenice, preobrazimo se u leptire i smjelo poletimo u 'vrtove' skrivene stvarnosti (Perrow, 2010.). Kad odgajatelji spoznaju moć terapijske priče u odgojno-obrazovnom radu, neiscrpní su načini na koje će je primjenjivati.

Profesionalna uloga odgajatelja u vremenu u kojem živimo složenija je i kompleksnija od uloga koju su ranije obavljali, pa je stoga u fokusu različitih stručnih i znanstvenih rasprava, te pravnih i drugih propisa. Odgovor na pitanje *tko je odgajatelj danas* u suvremeno doba može se iščitati iz zakonskih odrednica, suvremenih teorija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja i spoznaja iz refleksivne prakse. Značajna dimenzija u kojoj odgajatelji realiziraju svoju profesionalnu ulogu jest inkluzivna praksa. Tradicionalna uloga odgajatelja bila je rad s predškolskom djecom tipičnog razvoja, a danas većina odgajatelja radi u skupinama u koje su uključena djeca s posebnim potrebama (Skočić Mihić, 2011.). Zakonodavac očekuje da suvremeni odgajatelj posjeduje profesionalna znanja, vještine i sposobnosti kojima može zadovoljiti potrebe sve djece u skupini, neovisno o tome je li njihov razvoj tipičan, ispod prosjeka ili natprosječan. Suvremeni odgajatelji su profesionalci u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju za oblikovanje i realizaciju odgojno-obrazovnog rada za svu djecu u skupini djece na način da svi sudjeluju i napreduju. Istraživanja pokazuju da odgajatelji osjećaju nedostatnu kompetentnost

za rad u inkluzivnim okruženjima (Loborec i Boillet, 2012., Skočić Mihić, 2011.), sustavi podrške su nedostadni a edukacija za rad s djecom s teškoćama oskudna (Skočić Mihić, 2011.). Izazovi s kojima se odgajatelji susreću u inkluzivnim okruženjima su brojni, a zahtjevna ponašanja djece iziskuju pojačan angažman odgajatelja i najveći su im izazov u radu (Loborec i Bouillet, 2012.).

Knjiga može doprijeti tamo gdje odrasli ne mogu.

Oko 30% djece s posebnim potrebama manifestira zahtjevna ponašanja, međutim sama posebna potreba ne mora dovesti do teškoća u socijalnom funkcioniranju (Bouillet, 2011.). Socioemocionalne teškoće mogu biti primarne teškoće kao u djece koja imaju poremećaje u ponašanju i autizam, ili sekundarne teškoće uzrokovane primarnom teškoćom kao što su oštećenje sluha, snižene intelektualne sposobnosti, poremećaji glasovnogovorne komunikacije, oštećenja vida ili senzoričke teškoće, ili teškoće koje su posljedica neadekvatnih odgojnih

utjecaja ili značajki razvoja darovite djece. Socioemocionalne teškoće ometaju dijete u optimalnom funkcioniranju i utječu na njegove socijalne interakcije s ostalom djecom, a time i na ozračje u skupini. Pozitivno ozračje karakteriziraju skladne i kvalitetne socijalne interakcije između djece i djece i odgajatelja. Očekuje se da odgajatelji mogu adekvatno odgovoriti na socioemocionalne teškoće djece i pomoći im u samoregulaciji ponašanja. Istovremeno trebaju oblikovati pozitivno ozračje u skupini kako bi se sva djeca mogla optimalno razvijati.

Biblioterapija

Mogu li odgajatelji *upotrebom knjiga* efikasno odgovoriti na socioemocionalne teškoće djece koje se neminovno javljaju u dnevnom životu u odgojno-obrazovnoj skupini? U Hrvatskoj je relativno slabo istražena upotreba knjiga ili biblioterapija (Bašić, 2011.). Biblioterapija je postupak koji koriste raznovrsni profesionalci koji rade i s odraslima i s djecom, kao pomoć u svakodnevnim situacijama koje se neizbježno događaju u kompleksnom socijalno emocionalnom odgojno-obrazovnom okruženju (Maich i Kean, 2004.). Mnoge su se tradicionalne kulture tijekom povijesti čovječan-

stva prilikom poučavanja najmlađih oslanjale na prirodno, na metafore i priče, što im je otvaralo put u dječju imaginativnu stvarnost i pomagalo im da lakše dopru do djece na pozitivne, afirmativne načine (Perrow, 2010.). Gotovo sve priče imaju terapijski ili ozdravljajući potencijal - ako je neka priča smiješna, smijeh može djelovati ozdravljajuće, ako tjera na plač, i suze mogu iscjeljivati. 'Priče su tajnovite i moćne, svoj posao obavljaju u tišini i skrovitosti. One marljivo rade na svim unutarnjim materijalima uma i sebstva, i mijenjajući vas, postaju dio vas.' (Ben Okri, prema Perrow, 2010:XVI). 'Knjiga može doprijeti tamo gdje odrasli ne mogu.' (Maich, Kean, 2004.).

Istraživanje o primjeni terapijskih priča

Kako bi se utvrdilo poznaju li i koriste li odgajatelji terapijske priče u svom radu, provedeno je istraživanje u okviru izrade završnog rada na preddiplomskom studiju Rani i predškolski odgoj i obrazovanje pri Učiteljskom fakultetu u Rijeci (Klarić, 2013.). U istraživanju je sudjelovalo 141 odgajatelja, prosječne dobi od 41 godine, od čega je njih 92% ženskog spola. Odgajatelji su zaposleni u predškolskim ustanovama u 5 županija. Dvije trećine odgajatelja završilo je dvogodišnji, 12% trogodišnji stručni studij, 10% odgajatelja srednju školu, 7,5% trogodišnji i 4,5% petogodišnji sveučilišni studij. Polovica odgajatelja radi u inkluzivnim skupinama u koje su uključena djeca s teškoćama. Rezultati su pokazali da je tri četvrtine odgajatelja (73%) upoznato s terapijskim pričama, a njih 61% koristi ih u odgojno-obrazovnom radu s djecom u vrtiću. Polovica odgajatelja poznaje pojam biblioterapije. Samo 15% odgajatelja (N=23) navelo je terapijske priče s kojima imaju iskustva: 5 odgajatelja s *Bajkama koje pomažu djeci*, 2 odgajatelja sa *Škrinjicom s blagom za dječju dušu*, a 1 odgajatelj s *Bajkama i pričama za laku noć*. Ostalih 15 odgajatelja pod pojmom terapijskih priča podrazumijeva problemske slikovnice kao priče o Petri: *Petra se popiskila u gaće*, *Petra i roditeljska sva-*

đa, *Petra ne želi dijeliti igračke*, *Petra u bolnici*; *Slonić Elmer*, konvencionalne slikovnice (*Heidi*) ili knjige iz popularne psihologije (*Bolje biti vjetar nego list*). Problemske slikovnice izravno prenose poruku o određenoj život-

Terapijske priče imaju skrivene i nedirektivne poruke i time lakše i direktnije dolaze do unutarnjih sadržaja djeteta.

noj situaciji s kojom se dijete suočava i omogućava mu spoznaju da i netko drugi prolazi i ima slična iskustva. Terapijske priče imaju skrivene i nedirektivne poruke i time lakše i izravne dolaze do problema koji muče djecu. Odgajatelji u svom inicijalnom, a niti u trajnom profesionalnom razvoju, nisu stjecali znanja o biblioterapiji tako da su ovi rezultati očekivani. Vrlo mali broj odgajatelja samoinicijativno istražuje i primjenjuje terapijske priče, pri čemu jedan dio odgajatelja razumije problemske slikovnice kao terapijske priče. Upitani jesu li iskustveno doživjeli učinak terapijskih priča, samo trećina odgajatelja (37%) potvrdno je odgovorila. Podaci istraživanja govore da su odgajatelji nedovoljno upoznati s njihovim potencijalima i da je manji broj odgajatelja iskustveno doživio učinak terapijske priče. Realni izazovi inkluzivne prakse nude mogućnost primjene biblioterapije u odgojno-obrazovnom radu, čija je efikasnost potvrđena. Stjecanjem kompetencija u primjeni biblioterapije odgajatelji preuzimaju ulogu edukacijskih terapeuta i šire profesionalnu ulogu u skladu s interdisciplinarnošću njihovog zanimanja.

Nova interdisciplinarna znanja

Različitost je neizbježan produkt procesa inkluzije, a uključivanje djece s posebnim potrebama znači da dio ove djece ima ili će imati neki oblik socio-emocionalnih teškoća. U inozemnoj literaturi prepoznata je uloga odgajatelja kao edukacijskog terapeuta koji primjenom terapijskih intervencija pomaže u promicanju optimalnog ra-

sta i razvoja sve djece. Odgajatelji se nalaze u situaciji kontinuiranog redefiniranja granica svoje profesionalne uloge, i obavljanja niza uloga koje su povijesno pripadale drugim stručnjacima (Wood, 1998.). Manji broj hrvat-

skih odgajatelja prepoznaje mogućnost korištenja terapijskih priča kao intervencije kojom mogu regulirati poželjna ponašanja sve djece u skupini i stvarati pozitivna ozračja. Ponekad ih koriste prilikom rada s djecom u odgojno-obrazovnoj skupini, te ih djelomično i površno poznaju. Zaključno, postoji potreba stjecanja kompetencija za primjenu terapijskih priča kako bi odgajatelji mogli adekvatno odgovoriti zahtjevnim ponašanjima djece u inkluziji. Odgajatelji suočeni s nizom različitih profesionalnih zahtjeva u svom poslu mogu odgovoriti stjecanjem različitih interdisciplinarnih znanja.

Literatura:

1. Bašić, I. (2011.): *Biblioterapija i poetska terapija - priručnik za početnike*. Zagreb: Balans centar.
2. Bouillet, D. (2011.): *Kompetencije odgojitelja djece rane i predškolske dobi za inkluzivnu praksu. Pedagogijska istraživanja*, 8(2), 323-340.
3. Klarić, M. (2013.): *Terapijske priče u inkluzivnim skupinama iz perspektive odgajatelja. Završni rad*. Rijeka: učiteljski fakultet, Sveučilište u Rijeci.
4. Loborec, M. i Bouillet, D. (2012.): *Istraživanje procjena odgojitelja o mogućnosti inkluzije djece s ADHD-om u redovni program dječjih vrtića. Napredak*, 153 (1), 21 - 38.
5. Maich, K. i Kean, S. (2004.): *Read Two Books and Write Me in the Morning! Bibliotherapy for social emotional intervention in the inclusive classroom*. Dostupno na: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ966510.pdf>
6. Perrow, S. (2010.): *Bajke i priče za laku noć - terapijske priče za djecu*. Velika Mlaka: Ostvarenje.
7. Skočić Mihić, S. (2011.): *Spremnost odgajatelja i faktori podrške za uspješno uključivanje djece s teškoćama u rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Doktorska disertacija. Edukacijsko - rehabilitacijski fakultet Sveučilište u Zagrebu.
8. Wood, M. (1998.): *Whose job is it anyway? Educational roles in inclusion*. *Exceptional Children*. 64(2), 181-195.